

INLEIDING:

DE PLANEET AARDE – WAAROM ZOU JE JE ER DRUK OM MAKEN?

Veel mensen zeggen dat klimaatverandering de grootste bedreiging is waar de wereld vandaag de dag mee te maken heeft. Ik zou daar graag van af willen wijken. Niet dat ik twijfel aan de wetenschappelijke consensus met betrekking tot de dreiging die smeltende ijskappen, veranderende weersystemen en opwarmende oceanen vormen. Evenmin ben ik blind voor de vreselijke gevolgen die deze zullen hebben, en ook nu al hebben, voor de dieren, de armen en uiteindelijk voor ons allemaal.

De reden is deze: klimaatverandering is een symptoom van een veel groter probleem. Stel je voor dat je je televisie had aangezet en gehoord had dat de wetenschap een remedie had gevonden voor klimaatverandering: een magische oplossing om alle overtollige broeikasgassen te absorberen. Stel je voor dat de atmosferische klok werd terug gezet zodat tweehonderd jaren van industriële vervuiling ijskappen niet meer deden smelten, oceanen niet meer deden stijgen, bossen en koraalriffen niet meer lieten afsterven en honderden miljoenen mensen niet meer dwongen om te migreren. Zouden we dan een volmaakte wereld hebben zonder milieuproblemen?

Helaas is het antwoord 'nee'. We zouden ons nog steeds voor enorme milieuproblemen gesteld zien. Bossen zouden nog steeds verwoest, oceanen overbevist en voorraden grondstoffen uitgeput worden. Ons platteland zou nog steeds aan het verdwijnen zijn onder bergen afval. Gevaarlijke pesticiden en chemicaliën zouden nog steeds gigantische problemen veroorzaken voor ecosystemen en de menselijke gezondheid. Mensen in rijke landen zouden nog steeds enorme hoeveelheden van de grondstoffen van de aarde ver-

bruiken en er een energieverblindende levensstijl op na houden, terwijl de mensen in arme landen net zo hard zouden worstelen om voedsel en water te vinden. Vele diersoorten zouden met uitsterven bedreigd worden omdat menselijke bevolkingsgroepen hun leefgebied binnendrongen.

Klimaatverandering is gewoon het meest voor de hand liggende symptoom van een veel dieper liggende ziekte. De kern ervan is dit: als mensen vullen we onze relatie tot de planeet helemaal verkeerd in. Niet alleen groeien bevolkingsgroepen en nemen energieverblindende manieren van leven toe, maar we hebben geleefd op een manier die simpelweg niet kan voortduren. We kunnen dit probleem niet gewoon oplossen door betere technologie en een paar moeilijke politieke keuzes. Het gaat dieper en betreft de kern van wie we zijn. We moeten niet alleen opnieuw nadenken over de manier waarop we de planeet en de schepselen daarop behandelen, maar ook over wie we als mensen in vredesnaam denken te zijn.

Daarover gaat dit boek in feite.

WAAROM Zouden WE ONS ER DRUK OVER MAKEN?

Er zijn veel redenen waarom mensen zich gaan bezighouden met milieuvraagstukken. Voor sommigen is het misschien een liefde voor dieren, tuinieren of de schoonheid van het platteland. Voor anderen is het de nieuwste grote kwestie om te volgen, een manier om een betere wereld tot stand te brengen. Voor velen, inclusief christenen, is de zorg voor het milieu een kwestie van rechtvaardigheid. Het gaat om miljoenen van de armste mensen op aarde, die al te lijden hebben onder de gevolgen van een veranderend klimaat.

Christenen moeten echter bij de Bijbel beginnen. Stel je eens voor dat geen enkel mens te lijden had van het wanbeheer op milieugebied. Zouden we ons dan nog steeds druk maken om de planeet – over de verdwijnende diersoorten, de vervuilde lucht en vergiftigde zeeën? Gaat het christelijke evangelie alleen over het redden van mensen uit een stervende wereld en het vertellen van het goede nieuws over de hemel, of kan het God iets schelen hoe we nu op aarde leven? Doen andere soorten, en de aarde zelf er voor God toe? Of zijn deze er alleen voor mensen om van te genieten?

Deze vragen moeten ons uitgangspunt zijn. Het gevaar is reëel dat we ons laten meeslepen door de hype van de nieuwste goede zaak, zonder dat we kijken naar hoe dit alles past in een Bijbelse visie op de wereld.

Dit boek wil een stap achteruit doen en de Bijbel zijn eigen verhaal laten vertellen in termen van hoe God deze wereld ziet en wat onze plaats daarin is.

De afgelopen tien jaar heb ik met enkele honderden kerkelijke groepen overal in Groot-Brittannië gepraat over de Bijbel en het milieu, overal van Aberdeen tot Penzance, van St David's tot Walton-on-the-Naze. Ik heb ook het voorrecht gehad om tijdens conferenties op vier verschillende continenten over hetzelfde onderwerp te spreken. Wat duidelijk is geworden is de grote variatie aan meningen over de verhouding tussen milieu en christelijk geloof. Met het risico om te vervallen in stereotypes heb ik deze visies gegroepeerd onder vier bredere thema's. Probeer, terwijl we daar naar kijken, eens te bezien waar je zelf bij hoort.

Risikant: *Ecologie en milieukwesties zijn riskante thema's en christenen kunnen zich er maar beter verre van houden.*

Sommigen vrezen dat de New Age beweging de groene beweging heeft geïnfiltrerd en overgenomen. Er komen dan beelden naar boven van heidenen die een boom omhelzen en dansen bij volle maan, die rituelen opvoeren bij oude gedenkplaatsen en zich te buiten gaan aan vruchtbaarheidsfeesten. In feite is de New Age beweging een gevarieerde mix van groepen en ideologieën, waarvan sommige hun ideeën ontleen aan oosterse hindoeïstische en boeddhistische begrippen, sommige aan moderne versies van oude heidense ideeën en weer andere aan occulte bronnen.

Je zult zeker milieuactivisten tegenkomen die over de aarde spreken als Gaia, de oude moedergodin, en die de natuur aanbidden. Ook zul je mensen tegenkomen die antichristelijk zijn en geloven dat het christendom de natuur uitbuit, en daarom schuldig is aan de milieucrisis.

Dit is echter een vreemde reden waarom christenen milieuactivisme zouden moeten vermijden. Het milieu is door God geschapen, niet door de New Age beweging. Het is haast alsof je zegt dat christenen

niet naar muziek moeten luisteren, omdat sommige musici er twijfelachtige ideeën op na houden. Dat laatste mag dan waar zijn, maar hiermee slaan we de plank volkomen mis! Muziek is net als het milieu een goede schepping van God. Veel milieuactivisten hebben helemaal niets met New Age of met heidense en occulte ideeën. Velen zijn agnost of atheïst, en een toenemend aantal bestaat uit toegewijde christenen.

Stel je voor dat Jezus had geweigerd op te trekken met mensen met wie hij het niet eens was: oneerlijke belastingambtenaren, uitgestoten prostituees, zelfingenomen Farizeeën, ruziezoekende vissers. Hij zou dan maar heel weinig discipelen gehad hebben. Tot de milieubeweging behoren zeker mensen met een andere levensbeschouwing dan het christelijke geloof, maar ook velen die openlijk zoeken naar een spirituele werkelijkheid. Dat is een intrigerende reden voor christenen om zich er mee bezig te gaan houden.

Irrelevant: *Zorgen voor de aarde is niet belangrijk voor christenen. Het evangelie gaat over het redden van zielen, niet over het redden van zehonden.*

Dit is een visie die in sommige kerken sterk wordt aangehangen, en als ik daar op bezoek ben hoor ik deze vaak tot uiting komen in vragen zoals:

- Het evangelie gaat toch over geestelijke, en niet over materiële zaken?
- Het gaat bij God toch om onze ziel, en niet om ons lichaam?
- Moeten we ons niet richten op evangelisatie, in plaats van ons zorgen te maken over de planeet?
- Moeten we ons niet meer richten op de hemel, in plaats van op de aarde?
- God gaat deze aarde toch sowieso vernietigen?

Ik zal later op al deze vragen ingaan. Hier wil ik echter alleen de manier van denken die daar achter schuil gaat aan de kaak stellen, want het gevaar bestaat dat ze ten diepste gebaseerd zijn op een onbijbels begripen van de werkelijkheid.

Toen het Nieuwe Testament werd geschreven, was er een strijd gaande tussen de dominante heidense Griekse filosofie en de nieuwe christelijke ideeën, die gebaseerd waren op het oudtestamentische

joodse denken. In feite ging de strijd over de vraag of de diepste werkelijkheid geestelijk is. Zitten menselijke zielen gevangen in fysieke lichamen, of maken onze lichamen deel uit van wie we werkelijk zijn? De Bijbel is daar heel duidelijk over. We zijn niet slechts geesten of zielen, en onze materiële lichamen zijn van essentieel belang. In 1 Korintiërs 15 herinnert Paulus ons eraan dat Jezus is opgestaan uit de dood met een fysiek lichaam, dat we na de dood ook een fysiek lichaam zullen hebben, en dat het christelijke geloof zonder dit alles ineens stort. De Bijbelse visie is dat geest, ziel en lichaam ons samen maken tot wie we zijn. Je zult in het Nieuwe Testament geen enkele passage vinden die het heeft over 'zieltjes redden', omdat Jezus niet geïnteresseerd was in zielen zonder lichaam! Hij was geïnteresseerd in complete mensen; hij genas fysieke en geestelijke ziekten, en vergaf tevens zonden. Hij leerde ons bidden om Gods koninkrijk 'op aarde' en niet alleen in de hemel.

Er is een oud lied dat als volgt gaat: 'Deze wereld is niet mijn thuis, ik ben slechts op doorreis'. Dit is voortgekomen uit de ervaring van christelijke slaven in het zuiden van de Verenigde Staten, en vertegenwoordigt een begrijpelijke reactie op het vreselijke lijden en het onrecht van de slavernij. Maar het is niet wat de Bijbel leert. Zoals we zullen zien, is deze aarde wel ons door God gegeven thuis, en het gedrag van zijn gasten gaat de Schepper ter harte.

Ten slotte is de vraag over de uiteindelijke verwoesting van de wereld belangrijk (en daarom is heel hoofdstuk vijf eraan gewijd). Voorlopig is het belangrijk om te noemen dat dit niet is wat de meeste christenen door de eeuwen heen geloofd hebben. Het is een betrekkelijk moderne visie, die tegelijk met de industriële revolutie is opgekomen. Misschien is de link niet helemaal eerlijk, maar soms denk ik wel eens dat het in een tijd waarin we Gods schepping als nooit tevoren hebben uitgebuit en vernietigd, heel goed van pas kwam om te geloven dat de aarde een wegwerpvoorwerp is.

Secundair: *Ik ben blij dat er iemand voor de planeet zorgt, zolang ik het maar niet hoeft te doen!*

Naar mijn ervaring is dit de visie van de meeste christenen. Als ik eerlijk ben, heb ik ook zo gedacht. Het leven zit vol met belangrijke kwesties en we kunnen niet bij al die zaken betrokken zijn. Het is geweldig dat sommige christenen geroepen zijn om zich bezig te

houden met de zorg voor het milieu. Goed van hen, maar het is niet iets voor iedereen!

Er zijn tenslotte veel andere groepen die speciale aandacht nodig hebben. Niet iedereen wordt geroepen om deel uit te maken van 'christenen in de sport' of 'christelijke surfers'. Zorg voor het milieu is toch zeker iets voor mensen die houden van tuinieren of vogels kijken, of die een zwak hebben voor dolfinnen of babyzeehondjes?

Eigenlijk zit het niet zo. Natuurlijk zijn er veel terreinen in het leven waar slechts een paar mensen toe geroepen worden. Er zijn echter ook terreinen die het hart van het christelijke geloof vormen, en die iedere volgeling van Jezus ter harte moeten gaan. Neem bijvoorbeeld het gebed. Kun je je voorstellen dat een christen zou zeggen: 'Nee, ik houd me niet bezig met gebed. Misschien is dat wel iets voor sommige mensen, maar niet voor mij. Ga jij maar mooi bidden, maar praat er alsjeblieft niet met mij over'. Natuurlijk niet. Of we nu een nieuwe christen of al vijftig jaar zendeling zijn, of we denken dat we goed zijn in bidden of nog maar beginners zijn, of we echt regelmatig bidden of niet, we weten allemaal dat gebed een essentieel onderdeel van het christelijke leven vormt.

Sommige mensen zijn wellicht geroepen tot een speciale gebedsbediening, maar iedereen wordt geroepen om te bidden.

Toen ik de Bijbel ging herlezen, ben ik gaan beseffen dat zorg voor Gods schepping niet riskant, irrelevant of slechts secundair is. In plaats daarvan is zorg voor de aarde en haar schepselen een kernonderdeel van de roeping van alle christenen.

Integraal: *Zorg voor heel Gods schepping is fundamenteel voor de God van de Bijbel en zijn bedoelingen met mensen.*

Net zoals alle christenen geroepen worden om te bidden, samen te komen, Gods woord te bestuderen en het goede nieuws te vertellen, is ook zorg voor de schepping essentieel bij het navolgen van Christus. Het is geen extra optie, maar deel van de kern van ons geloof. Ik bedoel niet dat iedereen geroepen wordt om in een indianentent te wonen, actie te voeren voor de walvissen of veganist te worden. Het volgen van Jezus betekent meer dat we met nieuwe ogen naar Gods wereld kijken.

Zo nu en dan treden er belangrijke veranderingen op in het christelijke denken, wanneer we oog krijgen voor Bijbelse waarheden waar

onze cultuur ons het zicht op had ontnomen. Tweehonderd jaar geleden veranderden mensen zoals William Wilberforce de manier waarop mensen over de slavenhandel dachten. Tot die tijd was slavenhandel toegestaan en werd deze zelfs vanuit de Bijbel gerechtvaardigd. Wilberforce, Shaftesbury en anderen lieten de Bijbel echter de vooroordelen van hun cultuur aan de kaak stellen. Ze erkenden dat toen Paulus schreef: ‘Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus’ (Galaten 3:28), dit een nieuwe manier van kijken naar mensen betekende. In de nieuwe gemeenschap van volgelingen van Christus was iedereen gelijk en slavernij kon niet langer gedoogd worden. Ik geloof dat we ons nu ook op een van die momenten bevinden. Het is alsof we een getinte bril afzetten die onze visie op het leven steeds gekleurd heeft. Onze cultuur, vooral de westerse, stedelijke, industriële consumptiecultuur heeft ons zo doeltreffend beïnvloed, dat we de duidelijke boodschap in de Bijbel over de schepping en onze plaats daarin niet hebben opgemerkt. Nu worden we dan eindelijk gedwongen opnieuw na te denken, omdat we de schade die onze manier van leven aan de planeet heeft toegebracht onder ogen moeten zien. Velen van ons komen bij de Bijbel met vragen zoals ‘wat heeft dit mij te zeggen over mijn relatie met God?’ We zijn geneigd te denken dat de Bijbel alleen over mensen gaat. Maar eigenlijk gaat hij over God. Naast het bekende materiaal over Gods omgang met de mensheid, is er heel veel te vinden over Gods omgang met de aarde, wat we steeds over het hoofd gezien hebben. De meesten van ons hebben nagelaten te vragen wat de Bijbel over de planeet zegt, en over Gods relatie en onze relatie met de aarde.

Dit is een grote verandering. Het lijkt op het moment waarop Copernicus, de beroemde astronoom, voor het eerst beseftte dat de aarde om de zon draaide. Veel mensen vonden dat bedreigend en beschouwden Copernicus als een ketter, omdat ze de Bijbel verkeerd lazen, alsof deze leek te zeggen dat de aarde het middelpunt van alle dingen was. Vandaag moet ons perspectief even radicaal

*Deze aarde is
ons door God
gegeven thuis, en
het gedrag van
zijn gasten gaat
de Schepper ter
harte.*

verschuiven. We hebben een nieuwe visie op de wereld nodig. Wij zijn niet het enige waarop God zijn creatieve en reddende liefde richt. God geeft om alles wat hij heeft gemaakt. We moeten dringend gaan inzien dat de aarde en de schepselen waarmee we deze moeten delen, niet slechts het toneel zijn waarop we onze relatie met God uitspelen. Zij spelen ook zelf een rol in het verhaal.

Dit boek probeert niet om er een paar Bijbelverzen uit te pikken om deze visie te ondersteunen. Het probeert veeleer naar het grote beeld, het hele verhaal van de Bijbel te kijken en een aantal basisvragen te stellen. De volgende vijf hoofdstukken doen dit door gebruik te maken van een nuttig kader dat is voorgesteld door dr. N.T. (Tom) Wright, bisschop van Durham. Hij schrijft : 'De vroege kerk zag de geschiedenis als een toneelstuk met vijf bedrijven, waarbij de schepping, de zondeval en het verhaal van Israël de eerste drie bedrijven waren, en waarin het drama een climax bereikte in het vierde bedrijf, de gebeurtenissen rond Jezus van Nazaret. De vroege kerk zelf leefde dan in het vijfde bedrijf, waar de acteurs de taak en verantwoordelijkheid hadden om de laatste scènes van het toneelstuk te improviseren op basis van alles wat vooraf was gegaan.'¹ Dit is een wonderbaarlijk eenvoudige samenvatting van het grote drama van Gods omgang met de schepping, dat in de geschiedenis is uitgespeeld en in de Bijbel wordt verteld. De vijf bedrijven, met een parallel in de volgende vijf hoofdstukken van dit boek, zet ik nog even op een rij:

1. Schepping
2. Zondeval
3. Israël
4. Jezus
5. De huidige en toekomstige tijd

Terwijl de vijf bedrijven het verhaal van de Bijbel briljant samenvatten, zullen we ook ontdekken dat ze elkaar vaak overlappen. Het Nieuwe Testament verklaart bijvoorbeeld het oudtestamentische spreken over de schepping en de zondeval en gaat daar dieper op in. Onze kennis van het laatste bedrijf, de toekomst van de aarde, krijgen we niet alleen op grond van de laatste paar Bijbelboeken. Zo begint dit boek dan ook niet met Genesis en gaat dan verder tot aan Openbaring. De vijf bedrijven lijken veel meer op vijf grote thema's in een ingewikkeld muziekstuk, die elkaar aanvullen, overlappen

en herhalen. Zoals bij een goed muziekstuk is het totaal veel meer dan de individuele thema's, en is het alleen te begrijpen wanneer die allemaal worden samengevoegd.

De wereld van de natuur speelt geenszins een onbeduidende rol in dit grote muzikale drama. Zoals we zullen zien is de schepping belangrijk in elk afzonderlijk bedrijf van het verhaal.

Dit is het verhaal van God en de hele schepping.

Doorspreken

1. Ben je het ermee eens dat we 'als mensen onze relatie tot de planeet helemaal verkeerd invullen'? Welk bewijs kun je vinden om die visie te onderbouwen?
2. Waar zou je jezelf plaatsen in het spectrum van christelijke houdingen tegenover milieuvraagstukken: zijn ze riskant, irrelevant, secundair of integraal? Waarom?
3. Het hoofdstuk concludeert dat de Bijbel niet slechts het verhaal van God en de mensheid is, maar 'het verhaal van God en de hele schepping'. Waarom denk je dat christenen vaak alleen de 'menselijke' elementen van de Bijbel hebben benadrukt, en de schepping in bredere zin hebben verwaarloosd?